

Skaidrojums pārskatam par valsts konsolidēto parādu

Vispārīgie principi

Pārskata un tā pielikumu pamatnostādnes

Pārskats par valsts konsolidēto parādu un tā pielikumi sagatavoti atbilstoši likumam "Par budžetu un finanšu vadību" un Ministru kabineta 2012. gada 29. maija noteikumiem Nr. 375 "Saimnieciskā gada pārskata sagatavošanas kārtība". Pārskatā par valsts konsolidēto parādu 2015. gada 31. decembrī norāda informāciju par konsolidēto valsts un pašvaldību parādu uzskaites vērtībā un nominālvērtībā.

Valsts parādu veido valsts struktūru parāds (aizņēmumi, līzings, emitētie vērtspapīri, bezprocentu obligācijas, pieņemtie pieprasījuma noguldījumi un termiņnoguldījumi, t.sk. krājobligācijas un kredītlīniju/overdraftu neatmaksātie finanšu līdzekļi), konsolidēšanas procesā izslēdzot savstarpējos atlikumus.

Pašvaldību parādu veido pašvaldību struktūru parāds (aizņēmumi, līzings un kredītlīniju/overdraftu neatmaksātie finanšu līdzekļi).

Valsts konsolidēto parādu veido valsts parāds un pašvaldību parāds, no kura konsolidēšanas procesā izslēgti savstarpējie atlikumi.

Konsolidācijas principi

Sagatavojot pārskatu par valsts konsolidēto parādu, veikta valsts un pašvaldību parāda konsolidēšana, izslēdzot valsts un pašvaldību parāda pozīciju savstarpējos atlikumus.

Ārvalstu valūtu pārvērtēšana

Parāda atlikumi ārvalstu valūtās pārrēķināti *euro* atbilstoši Eiropas Centrālās bankas publicētam *euro* atsauces kursam, bet, ja konkrētai ārvalstu valūtai nav Eiropas Centrālās bankas publicētā *euro* atsauces kursa, izmantojot pasaules finanšu tirgus atzīta finanšu informācijas sniedzēja periodiskajā izdevumā vai tā tīmekļa vietnē publicēto valūtas tirgus kursu attiecībā pret *euro*, kas ir spēkā pārskata gada pēdējās darba dienas beigās.

Valsts konsolidētais parāds

Valsts konsolidētais parāds *uzskaites vērtībā* (finanšu instrumenta iegādes cena, kam pieskaitītas vai no kā atņemtas pārvērtēšanas, amortizācijas vai citas summas, kuras atzīst izdevumos/ieņēmumos) pārskata gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, ir samazinājies par 589,1 milj. *euro* un 2015. gada 31. decembrī ir 8 476,3 milj. *euro* jeb 34,8 % no iekšzemes kopprodukta (turpmāk – IKP¹).

Valsts konsolidētais parāds *nominālvērtībā* jeb parāds pēc nomināla (finanšu instrumenta cena vai vērtība, ko ir noteikusi izlaides organizācija (vērtspapīru gadījumā) vai kas ir norādīta darījuma līgumā kā parāda summa) 2015. gada 31. decembrī ir 8 497,4 milj. *euro* jeb 34,9 % no IKP.

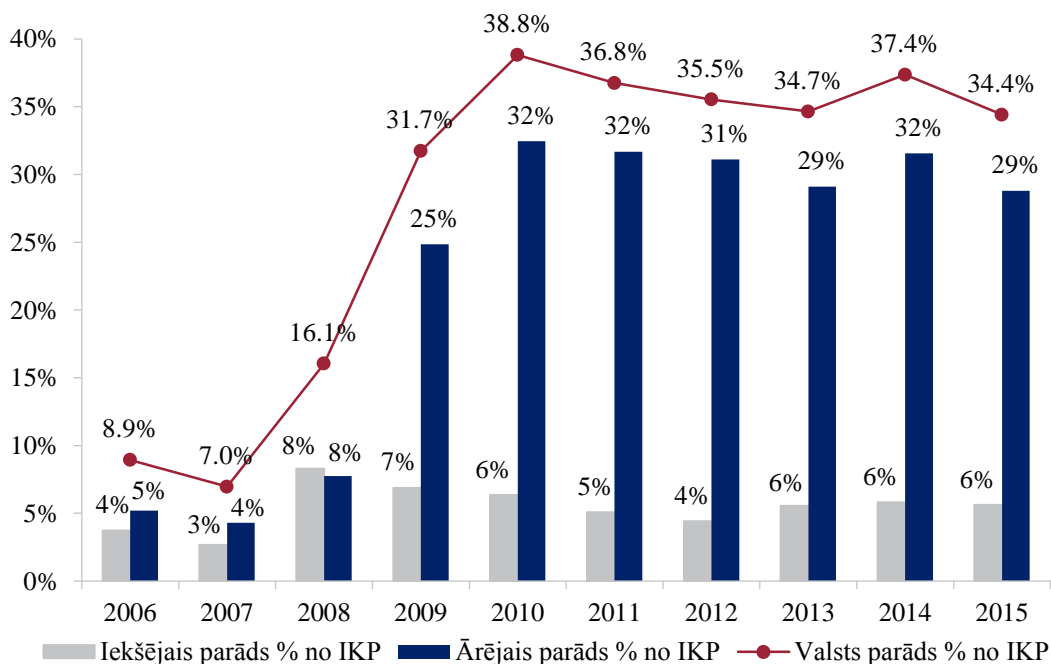
Pašvaldību parāda 2015. gada 31. decembrī gan uzskaites vērtībā, gan nominālvērtībā īpatsvars valsts konsolidētajā parādā ir zemāks par 2 %.

¹ šajā skaidrojumā aprēķinos lietota Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapā publicētā 2015. gada IKP vērtība 24 377,7 milj. *euro* faktiskajās cenās.

Valsts parāds

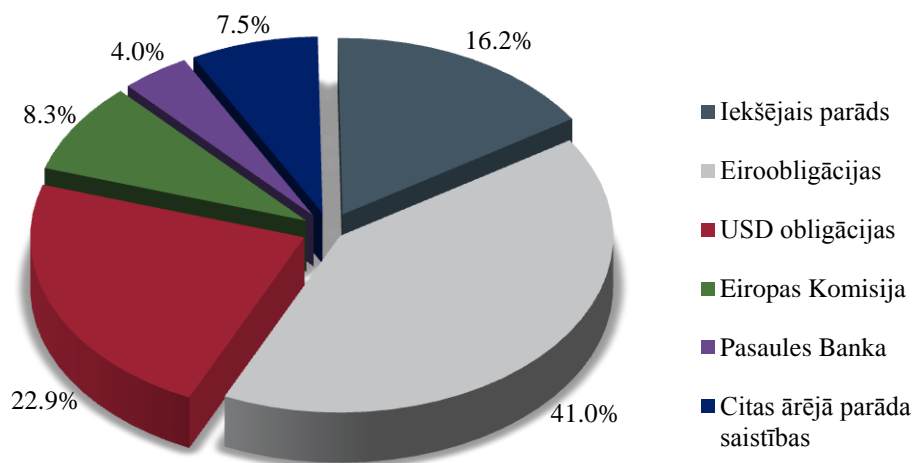
Valsts konsolidētā parāda līmeni, galvenokārt, ietekmē valsts parāds, kas 2015. gadā ir samazinājies par 600,4 milj. *euro* un 2015. gada 31. decembrī bija 8 411,9 milj. *euro* nominālvērtībā (34,5 % no IKP), nepārsniedzot likumā "Par valsts budžetu 2015. gadam" noteikto maksimālo valsts parādu gada beigās 8 650 milj. *euro* nominālvērtībā.

Valsts parāds uzskaites vērtībā 2015. gada 31. decembrī ir 8 390,8 milj. *euro* (34,4% no IKP (skatīt 1. attēlu)).

1. attēls. Valsts parāda attīstība (uzskaites vērtībā, % no IKP)

2015. gada beigās valsts parāda struktūrā lielāko daļu veidoja Latvijas valdības starptautiskajos finanšu tirgos emitētās obligācijas, tādejādi turpinot Eiropas Komisijas piešķirto aizdevumu starptautiskā aizņēmuma programmas ietvaros pārfinansēšanu. Nelielu daļu parāda veido aizņēmumi no Pasaules Bankas (4,0 %) un citām starptautiskajām finanšu institūcijām (7,5 %), kopējam ārējā parāda īpatsvaram valsts parāda struktūrā sasniedzot 83,8 %. Iekšējais parāds veido 16,2 % no kopējā valsts parāda apjoma.

2. attēls. Valsts parāda struktūra nominālvērtībā 2015. gada 31. decembrī

Valsts ārējais parāds pēc nomināla 2015. gada 31. decembrī ir 7 052,7 milj. *euro* jeb 83,8 % no kopējā valsts parāda apjoma (skatīt 2. attēlu).

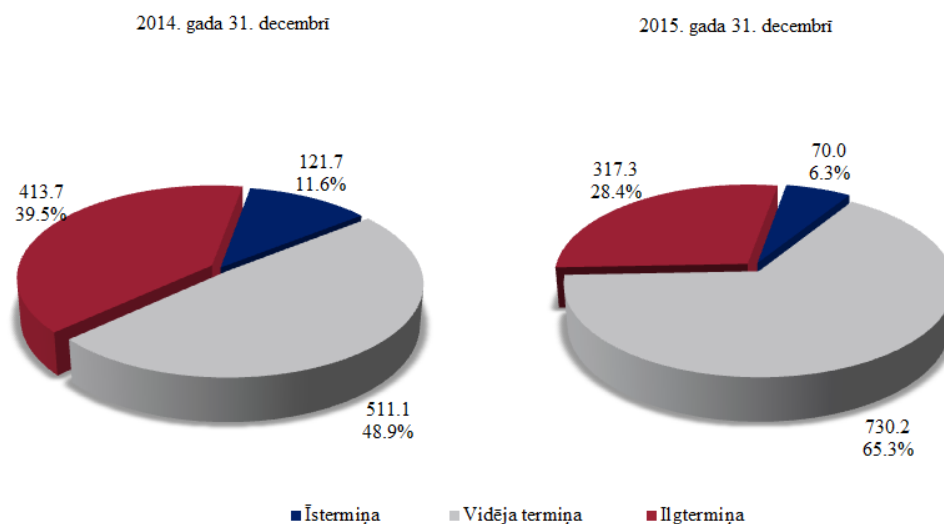
2015. gadā valsts ārējais parāds pēc nomināla samazinājās par 575,3 milj. *euro*, samazinājumam veidojoties, galvenokārt, no USD obligāciju dzēšanas (600 milj. *euro*) un aizņēmuma no Eiropas Komisijas atmaksāšanas (1 200 milj. *euro*), kā arī izmaiņām parāda apjoma novērtējumā valūtu kursu svārstību rezultātā.

2015. gada otrajā pusē starptautiskajos finanšu tirgos tika veikta eiroobligāciju emisija (1 050 milj. *euro*), savlaicīgi nodrošinot resursus gan 2015. gada valsts budžeta izpildei, gan ASV dolāros uzņemto parādsaistību daļējai pārfinansēšanai 2015. gada decembrī. Panāktais valsts parāda apkalpošanas izdevumu samazinājums līdz 2021. gadam novērtēts aptuveni 85 milj. *euro*, kas pozitīvi ietekmēs valsts budžeta bilanci vidējā termiņā.

Lielāko daļu valsts ārējā parādā veido iepriekšējos gados emitētās obligācijas un aizņēmumi no Eiropas Komisijas. Citas valsts ārējā parāda saistības veido starptautisko finanšu institūciju (piemēram, Eiropas Investīciju bankas, Ziemeļu investīciju bankas u.c.) aizdevumi dažādu projektu finansēšanai (skatīt 2. attēlu).

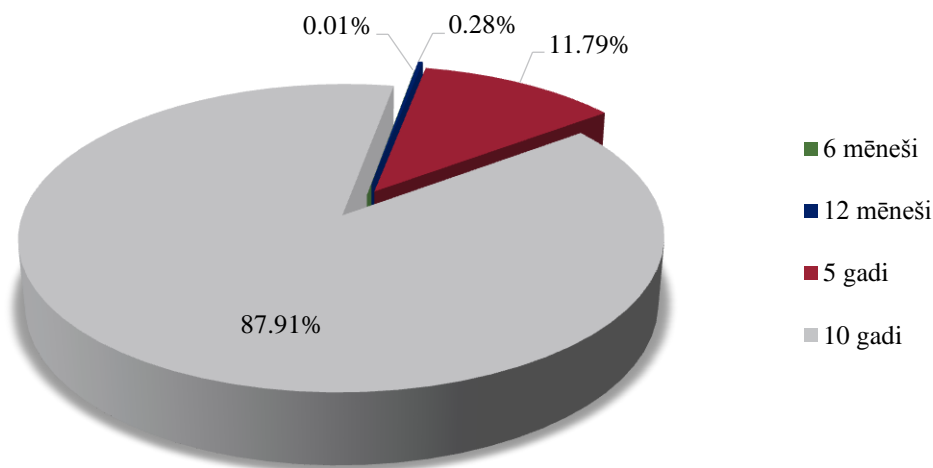
Valsts iekšējais parāds nominālvērtībā 2015. gada 31. decembrī ir 1 359,2 milj. *euro*, sasniedzot 16,2 % no kopējā valsts parāda apjoma (skatīt 2. attēlu). Tā būtiskāko daļu veido valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīri (1 117,5 milj. *euro*), t.sk. bezprocentu obligācijas, kurus Valsts kases organizētajās regulārajās publiskajās izsolēs iegādājušies, galvenokārt, iekšējā finanšu tirgus dalībnieki (kredītiestādes un institucionālie investori).

2015. gadā valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīru apjoms palielinājās par 70,9 milj. *euro* pēc nomināla, kā arī mainījās apgrozībā esošo valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīru veidu procentuālais īpatsvars iekšējā parāda portfelī. Izmaiņas, galvenokārt, saistītas ar garāka termiņa vērtspapīru piedāvājuma palielināšanu (skatīt 3. attēlu), turpinot vērtspapīru piedāvājumu nodrošināt atbilstoši pieprasījumam.

3. attēls. Valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīri apgrozībā 2014. un 2015. gada beigās (nominālvērtība, % no kopējā iekšējā aizņēmuma vērtspapīru apjoma)

2015. gadā turpinājās 2013. gadā uzsāktā, uz fiziskām personām orientētā, finanšu instrumenta – krājobligāciju - izplatīšana. 2015. gadā apgrozībā esošo krājobligāciju apjoms palielinājās par 15 tūkst. *euro*, 2015. gada decembra beigās kopējais apgrozībā esošo krājobligāciju apjoms pārsniedza 5,1 milj. *euro* (skatīt 4. attēlu).

4. attēls. Krājobligāciju struktūra sadalījumā pa termiņiem

Valsts pieņemto pieprasījuma noguldījumu un termiņnoguldījumu apjoms 2015. gada 31. decembrī ir 207,8 milj. *euro*, kas veidojas no Valsts kases apkalpoto kontu atlikumiem, tajā skaitā pašvaldību kontu atlikumiem 63,9 milj. *euro* apjomā.

2015. gadā tika uzsākta jauna valsts vērtspapīru veida – bezprocentu obligācijas – emisija. Šādu vērtspapīru emisiju paredz Imigrācijas likuma 23. panta pirmās daļas 31. punkts, kurā noteikts, ka ārzemnieks drīkst pieprasīt uzturēšanās atļauju Latvijā uz laiku līdz pieciem gadiem, ja viņš iegādājies īpašam mērķim noteiktus bezprocentu vērtspapīrus par nominālvērtību 250 tūkst. *euro*. 2015. gada 31. decembrī bezprocentu obligāciju apjoms sasniedza 1,25 milj. *euro*.

Atvasināto finanšu instrumentu pielietošana valsts parāda portfeļa vadībā

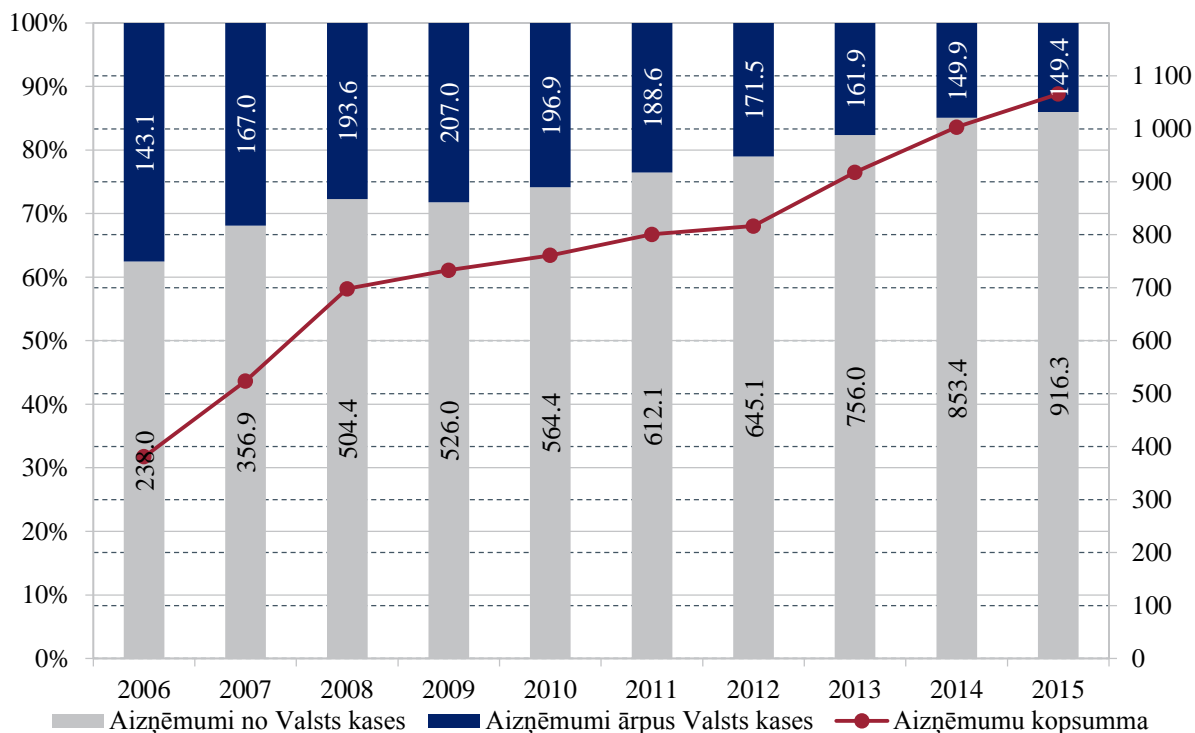
Lai sasniegtu Latvijas Valsts parāda vadības stratēģijā noteikto valsts parāda portfeļa vadības mērķi, t.i. optimizētu Valsts kases administrētā valsts parāda apkalpošanas izdevumus vidējā termiņā, ierobežojot valsts parāda portfeļa finanšu riskus, Valsts kase pielieto atvasinātos finanšu instrumentus. Tai skaitā, lai samazinātu ar ārvalstu valūtā ņemto aizņēmumu saistīto valūtu risku, Valsts kase valsts parāda portfeļa vadībā pielieto valūtu mijmaiņas un valūtu nākotnes pirkšanas darījumus. Savukārt, lai nodrošinātu valsts parāda portfeļa procentu likmju vidējā svērtā fiksētā perioda (*duration*) un fiksēto likmju īpatsvara ievērošanu pieļaujamajās robežās, tiek pielietoti procentu likmju mijmaiņas darījumi (skatīt skaidrojuma valsts konsolidētajai grāmatvedības bilancei sadaļu „Atvasinātie finanšu instrumenti”).

Pašvaldību parāds

Kopējais pašvaldību parāds 2015. gadā ir palielinājies par 62,4 milj. *euro* un 2015. gada 31. decembrī ir 1 065,7 milj. *euro*, t.sk. aizņēmumi no Valsts kases ir 916,3 milj. *euro* un ārpus Valsts kases ir 149,4 milj. *euro* (īpatsvaru kopējā pašvaldību aizņēmuma apjomā sadalījumā pa gadiem skatīt 5. attēlā). Salīdzinājumam – 2014. gada 31. decembrī pašvaldību kopējais parāds bija 1 003,3 milj. *euro*, t.sk. aizņēmumi no Valsts kases bija 853,4 milj. *euro* un ārpus Valsts kases – 149,9 milj. *euro* (skatīt 5. attēlu). Kopējais pašvaldību parāda palielinājums 2015. gadā nav sasniedzis likumā „Par valsts budžetu 2015. gadam” noteikto palielinājuma limitu (118,1 milj. *euro*).

Pašvaldību īstermiņa aizņēmumu apjoms (pēc aizņēmuma līgumā norādītā sākotnējā dzēšanas termiņa) 2015. gadā ir palielinājies par 310,4 tūkst. *euro* (105,6 tūkst. *euro* 2014. gada beigās, 416,0 tūkst. *euro* 2015. gada beigās). Pašvaldību īstermiņa aizņēmumu ārpus Valsts kases

Īpatsvars visos pašvaldību īstermiņa aizņēmumos ir samazinājies no 0,7 % līdz 0,3 % (0,7 tūkst. *euro* 2014. gada 31. decembrī un 1,1 tūkst. *euro* 2015. gada 31. decembrī), Valsts kasei turpinot būt galvenajai īstermiņa aizdevumu pašvaldībām sniedzējai.

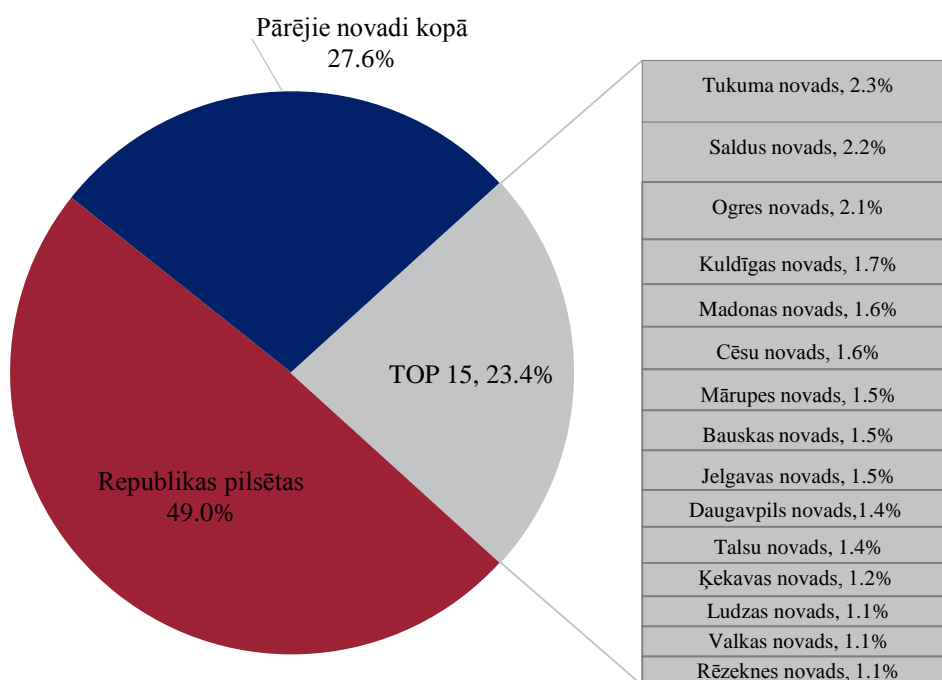
5. attēls. Pašvaldību aizņēmumu kopsumma un aizņēmumu no Valsts kases un ārpus Valsts kases īpatsvars kopējā pašvaldību aizņēmumu apjomā pa gadiem (miljonos *euro*)

Pašvaldību ilgtermiņa aizņēmumu apjoms (pēc aizņēmuma līgumā norādītā sākotnējā dzēšanas termiņa) 2015. gadā ir palielinājies par 62,1 milj. *euro* (1 003,2 milj. *euro* 2014. gada beigās, 1 065,3 milj. *euro* 2015. gada beigās), 100 % no palielinājuma veidojot pašvaldību aizņēmumu no Valsts kases palielinājumam. Pašvaldību ilgtermiņa aizņēmumu ārpus Valsts kases īpatsvars visos pašvaldību ilgtermiņa aizņēmumos ir samazinājies no 14,9 % līdz 14,0 % (149,9 milj. *euro* 2014. gada 31. decembrī un 149,4 milj. *euro* 2015. gada 31. decembrī).

Saskaņā ar likuma “Par pašvaldību budžetiem” 22¹. pantu, finanšu ministrs, ņemot vērā pašvaldību iesniegumus par konkrētu projektu īstenošanu, var apstiprināt arī citu aizdevēju, ja cita aizdevēja aizdevuma nosacījumi ir izdevīgāki nekā no valsts budžeta izsniedzamo aizdevumu nosacījumi, taču 2015. gadā pašvaldības šo iespēju nav izmantojušas.

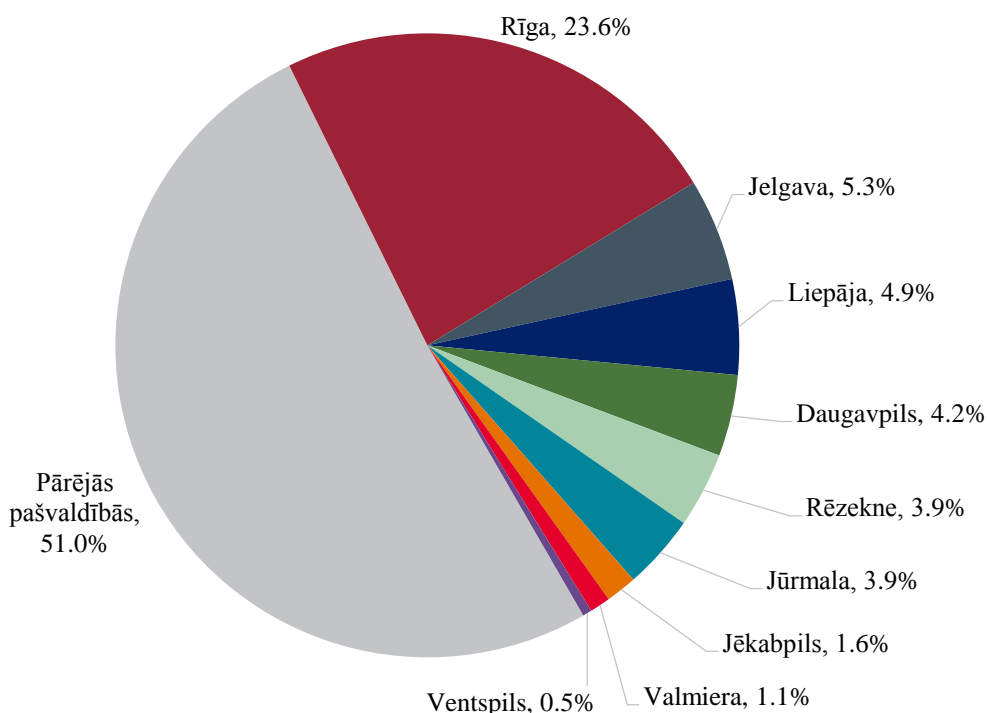
Kopējais pašvaldību aizņēmumu palielinājums 2015. gadā ir 62,4 milj. *euro*, kas, galvenokārt, veidojies no darījumu rezultātā radītā palielinājuma 54,1 milj. *euro* vērtībā.

No 110 novadu pašvaldībām (neskaitot republikas pilsētas) 23,4 % no kopējā pašvaldību aizņēmumu atlikumu apjoma 2015. gada 31. decembrī veidoja 15 novadu pašvaldību aizņēmumi, katra novada pašvaldības īpatsvaram kopējā pašvaldību aizņēmumu apjomā esot lielākam par vienu procentu (skatīt 6. attēlu). Novada pašvaldība ar lielāko parāda īpatsvaru kopējā pašvaldību aizņēmuma apjomā jau vairākus gadus ir Tukuma novads (24,8 milj. *euro*), tam seko Saldus novads (23,9 milj. *euro*), parādam atpaliekot tikai par 0,86 milj. *euro*, kas 2015. gadā ir otrais lielākais starp novadu pašvaldībām. Parāda apjomam, salīdzinot ar parāda apjomu 2014. gada 31. decembrī, palielinoties par 0,6 milj. *euro*, Tukuma novada pašvaldības parāda īpatsvars pārskata gadā ir samazinājies par 0,1 procentpunktu.

6. attēls. Pašvaldību aizņēmumu īpatsvars kopējā pašvaldību aizņēmuma apjomā sadalījumā pa novadiem (ieskaitot republikas pilsētas) 2015. gada 31. decembrī

Republikas pilsētu pašvaldību kopējais parāds 2015. gadā ir palielinājies par 37,7 milj. *euro*, 2015. gada 31. decembrī veidojot 521,8 milj. *euro* jeb 49,0 % no kopējā pašvaldību parāda apjoma (skatīt 7. attēlu).

7. attēls. Republikas pilsētu pašvaldību aizņēmumu īpatsvars kopējā pašvaldību aizņēmumu apjomā 2015. gada 31. decembrī

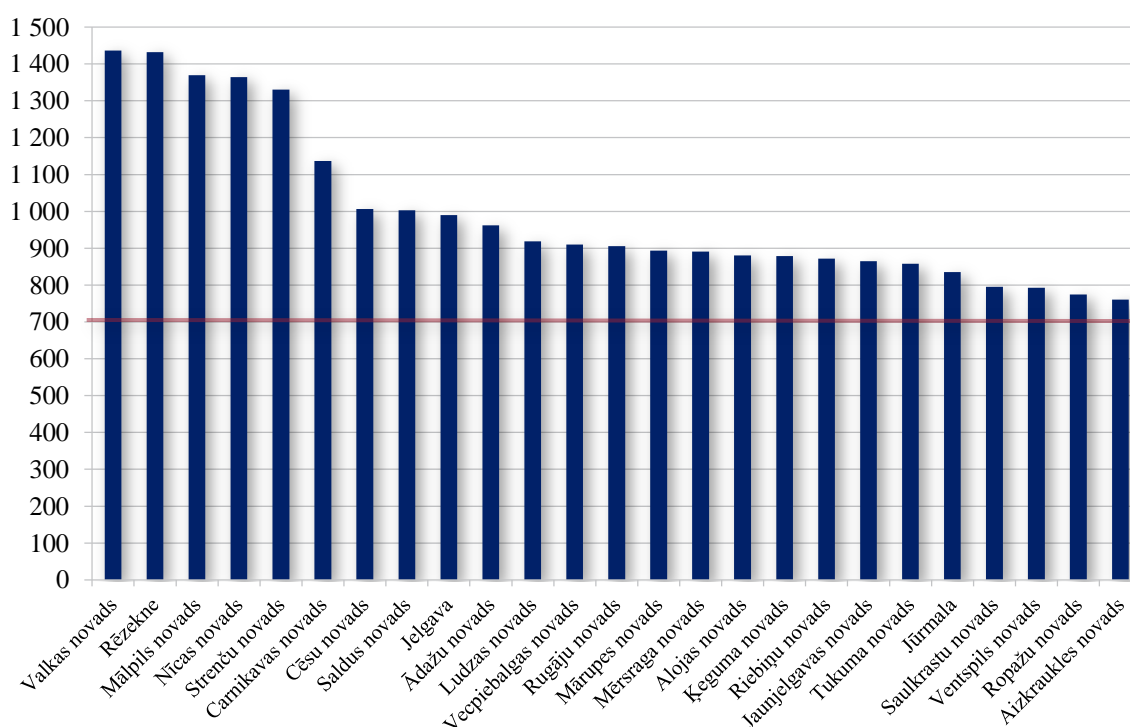
Pārējo pašvaldību kopējais parāds 2015. gada laikā ir palielinājies par 24,7 milj. *euro*, 2015. gada beigās veidojot 543,9 milj. *euro*. 2015. gadā saņemto aizņēmumu līdzekļu apjoms republikas pilsētu pašvaldībām pārsniedz pārējo pašvaldību saņemto aizņēmumu līdzekļu apjomu par 12,9 milj. *euro*, saņemtajiem aizņēmumiem esot, attiecīgi, 101,7 milj. *euro* un

88,8 milj. *euro*. Republikas pilsētu pašvaldību saņemto aizņēmumu līdzekļu apjoms 2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, ir palielinājies par 15,9 % (2014. gadā republikas pilsētu pašvaldības papildu finansējumu aizņēmumu veidā piesaistīja 85,5 milj. *euro* apjomā, bet 2015. gadā – 101,7 milj. *euro* apjomā).

Pašvaldību parāds, salīdzinot pašvaldību kopējo parādu 2014. gada beigās un 2015. gada beigās, ir samazinājies 69 pašvaldībām (tajā skaitā 5 republikas pilsētu pašvaldībām), bet 50 pašvaldībām (tajā skaitā 4 republikas pilsētu pašvaldībām) parāds ir palielinājies.

2015. gada beigās tikai Pāvilostas novada pašvaldībai nebija aizņēmuma atlikuma. Savukārt 28 pašvaldības 2015. gadā nav piesaistījušas finanšu līdzekļus (par 12 pašvaldībām vairāk nekā iepriekšējā gadā), izmantojot aizņēmumus – tās ir veikušas tikai iepriekšējos periodos saņemto aizņēmumu finanšu līdzekļu atmaksas.

Lielāko pašvaldību parāda summu 2015. gada 31. decembrī, tāpat kā iepriekšējos pārskata gados, veido Rīgas pilsētas pašvaldības aizņēmumi 251,2 milj. *euro* vērtībā, kas ir 23,6 % no kopējā pašvaldību parāda. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, Rīgas pilsētas pašvaldības aizņēmumu īpatsvars kopējā pašvaldību parādā ir palielinājies par 1,1 procentpunktu. Atmaksājamo aizņēmumu apjoms Rīgas pilsētas pašvaldībai ir palielinājies par 25,6 milj. *euro*.

8. attēls. 25 pašvaldības ar lielāko parādu uz vienu iedzīvotāju² 2015. gada 31. decembrī

Lielākais parāds uz vienu iedzīvotāju 2015. gada beigās ir Valkas novada pašvaldībai (1 436 *euro* uz 1 iedzīvotāju) (skatīt 8. attēlu), kas ir gandrīz 3 reizes lielāks par vidējo rādītāju visās pašvaldībās kopā (542). Tas izskaidrojams ar Valkas novada pašvaldības iedzīvotāju skaita samazinājumu un lielo aizņēmumu apjomu, kurā būtiskākais ir aizņēmums ūdenssaimniecības pakalpojumu attīstībai ar parāda atlikumu 2015. gada 31. decembrī 2,5 milj. *euro*. Salīdzinājumā ar Valkas novada pašvaldības parādu 2014. gada beigās (1 365 *euro* uz 1 iedzīvotāju), rādītāja – parāds uz vienu iedzīvotāju – vērtība Valkas novada pašvaldībai ir palielinājusies par 71 *euro* uz vienu iedzīvotāju. Vidējais rādītājs visās pašvaldībās kopā pārskata gadā ir palielinājies par

² šajā skaidrojumā aprēķinots lietots vidējais iedzīvotāju skaits teritorijā pārskata gada laikā (2015. gada sākuma dati + 2016. gada sākuma dati / 2) pēc Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapā publicētiem datiem

26 *euro* uz vienu iedzīvotāju jeb par 5 %, kas skaidrojams gan ar kopējā pašvaldību aizņēmumu apjoma palielinājumu, gan straujo iedzīvotāju skaita samazināšanos.

Nākamais lielākais rādītājs 2015. gadā, tāpat kā 2014. gadā, ir Rēzeknes pilsētas pašvaldībai, rādītājam sasniedzot 1 432 *euro* uz 1 iedzīvotāju. Pašvaldības parāda uz vienu iedzīvotāju rādītāja pieaugums ir veidojies tikai iedzīvotāju skaita izmaiņu dēļ, jo Rēzeknes pilsētas pašvaldība ir samazinājusi parāda 2015. gada 31. decembrī apjomu par 0,8 milj. *euro*, kas ir ceturtais lielākais parāda samazinājums 2015. gadā (lielākais parāda samazinājums 2015. gadā ir Daugavpils pilsētas pašvaldībai – 6,0 milj. *euro*).

Trešais lielākais rādītājs ir Mālpils novada pašvaldībai, kam rādītāja vērtība ir 1 369 *euro* uz 1 iedzīvotāju (samazinājums par 62 vienībām salīdzinājumā ar 2014. gada rādītāju). Ņemot vērā pašvaldības mazo iedzīvotāju skaitu, kas arī 2015. gadā ir turpinājis samazināties, un parāda samazinājumu gada laikā (5,0 % no aizņēmumu apjoma 2014. gada beigās jeb 251,4 tūkst. *euro*), parāda uz vienu iedzīvotāju rādītājs ir 2,5 reizes lielāks nekā vidējais rādītājs visās pašvaldībās kopā.

Rīgas pilsētas pašvaldības, kurai no visām pašvaldībām ir lielākais parāda pieaugums un lielākais parāds 2015. gada beigās, parāda uz vienu iedzīvotāju rādītājs ir 393, kas ir zemāks par vidējo valstī, un 2015. gada laikā ir palielinājies par 42 vienībām.

Tukuma novada pašvaldības, kurai no visu novadu pašvaldībām ir lielākais parāds 2015. gada beigās, parāda uz vienu iedzīvotāju rādītājs ir 858, kas ir būtiski lielāks par vidējo valstī, un 2015. gada laikā ir palielinājies par 27 vienībām.